

КОРОТКІ ПОВІДОМЛЕННЯ

УДК 373.5.016:796
ББК 75.0

Микола Прозар

ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ НАВЧАННЯ П'ЯТИКЛАСНИКІВ СПОРТИВНИМ ІГРАМ

У статті подано результати вивчення ефективності реалізації організаційно-методичних положень чинної програми фізичного виховання учнів основної школи, пов'язаних із початком занять учнів спортивними іграми та одночасним (упродовж одного навчального року) вивченням прийомів цих ігор. Анкетним опитуванням учителів фізичного виховання виявлено суттєві недоліки реалізації зазначених організаційно-методичних положень у практичній діяльності в аспекті моторної щільності уроків вивчення прийомів спортивних ігор, рівня оволодіння ними, створення належної зацікавленості учнів до такого виду рухової діяльності у зв'язку з останнім, що засвідчує необхідність удосконалення змісту означених положень.

Ключові слова: спортивні ігри, процес навчання, уроки фізичної культури, п'ятикласники, анкетне опитування.

Стаття содержит результаты изучения эффективности реализации организационно-методических положений действующей программы по физическому воспитанию учащихся основной школы, связанных с началом занятий учащихся спортивными играми и одновременным (в течение одного учебного года) изучением приемов этих игр. Анкетный опрос учителей физического воспитания показал существенные недостатки реализации указанных организационно-методических положений в практической деятельности в аспекте моторной плотности уроков изучения приемов спортивных игр, уровня овладения ими, создания должной заинтересованности учащихся таким видом двигательной деятельности в связи с последним, что свидетельствует о необходимости совершенствования содержания указанных положений.

Ключевые слова: спортивные игры, процесс обучения, уроки физической культуры, пятиклассники, анкетный опрос.

Studied the effectiveness of organizational and technical provisions of the current program of physical education secondary school pupils, related to the first lesson, students sports games and the simultaneous (within one academic year) studying methods of these games. Questionnaire of physical education teachers found significant shortcomings of these organizational and technical regulations in practice in terms of density of motor learning lessons sports techniques, level of mastering them and creation of the interest of students to this type of motor activity in connection with the latter, confirming the need to improve the content of the mentioned provisions.

Key words: sports, learning lessons of physical culture, fifth form, questionnaire.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Чинною програмою фізичного виховання учнів основної школи [6] визначено, що, починаючи з 5 класу, учні повинні опановувати, крім іншого навчального матеріалу, також прийоми спортивних ігор, а саме баскетболу, волейболу, футболу, гандболу. Аналіз програм із фізичної культури засвідчує, що аналогічне організаційно-методичне положення реалізовувалось у 1985 [3] та 1993 [4] роках. Водночас його зміст у програмах 1998 [10], 2001 [7] і 2005 [9] років відрізнявся від зазначеного – навчання спортивним іграм пропонували розпочинати з 2 класу.

Одна з причин розбіжностей змісту цього організаційно-методичного положення, що відображає найбільш сприятливий вік учнів для початку навчання прийомам спортивних ігор, полягає у відмінних поглядах науковців. Зокрема, прийоми баскетболу окремі з них [1; 2] пропонують вивчати вже в дошкільних навчальних закладах, деякі інші в такому віці: починаючи з 7–9 років [12; 14], 11–12 років [13] або 13–15 років [8]. Аналогічну ситуацію виявили в інших спортивних іграх, що передбачені чинною програмою фізичної культури учнів загальноосвітнього навчального закладу [6].

Відсутністю єдиної думки відзначається інше організаційно-методичне положення, а саме пов'язане з доцільністю одночасного вивчення декількох спортивних ігор упродовж одного навчального року. Так, незважаючи на відсутність розбіжностей у цьому питанні в усіх вищезазначених навчальних програмах, останні дослідження [5] засвідчують ефективність “концентрованого” навчання спортивним іграм, яке передбачає поглиблене вивчення однієї спортивної гри (зокрема баскетболу) упродовж одного навчального року. Ефективність такого підходу доводять також результати реалізації авторської програми фізичного виховання [11], орієнтованої на поглиблене вивчення однієї спортивної гри, а саме баскетболу.

З іншого боку, важливими є висновки вчителів фізичної культури, оскільки саме вони реалізують у практичній діяльності розглянуті варіанти змісту означених організаційно-методичних положень щодо навчання учнів спортивним іграм, а отже, можуть надати об'єктивну інформацію про їх ефективність у розв'язанні поставлених завдань. Проте такі дані відсутні, що й зумовило необхідність проведення даного дослідження.

Мета роботи – визначити ефективність чинних організаційно-методичних положень щодо навчання п'ятикласників спортивним іграм на уроках фізичної культури.

Методи та організація дослідження. Під час дослідження використовували такі групи методів: загальнонаукові – аналіз, синтез, узагальнення, систематизацію, порівняння; експертних оцінок; математико-статистичні. У ролі експертів виступали 150 учителів фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів, стаж роботи яких складав від шести до п'ятнадцяти і більше років.

Результати дослідження. За даними експертних оцінок встановлено, що використання на уроках фізичної культури навчального матеріалу зі спортивних ігор значно підвищує інтерес п'ятикласників до рухової діяльності. У зв'язку із цим 47,5% учителів пропонує відводити на них щонайменше 30–40 годин від усіх запланованих на уроки фізичної культури в навчальному році, 16,2% – щонайменше 50 годин, інші 16,2% – більше 50 годин.

Водночас 75,0% опитаних відзначає недостатню, 10% – навіть низьку моторну щільність таких уроків, тобто як таку, що не сприяє вирішенню освітніх та оздоровчих завдань. Основною причиною є велика кількість прийомів у кожній спортивній грі, якими необхідно оволодіти на рівні вміння (навички) для реалізації якісної ігрової діяльності, тобто досягти високої рухової активності учнів. Необхідність останньої зумовлена тим, що тільки в цьому випадку інтерес учнів до запропонованої рухової діяльності буде знаходитись на рівні, що забезпечить пороговий обсяг фізичного навантаження.

При цьому пропозиції вчителів щодо підвищення моторної щільності уроків фізичної культури, завдання яких передбачають вивчення п'ятикласниками прийомів певної спортивної гри, містяться переважно в площині, що не пов'язана безпосередньо зі змістом уроків: тільки 28,75% експертів для розв'язання цієї проблеми запропонували включити в зміст рухливі ігри, тоді як 22,5% наголошували на необхідності покращити матеріальну базу. 8,7% вчителів запропонували варіанти відповідей, що торкалися збільшення кількості уроків фізичної культури, активізації позакласної й позашкільної роботи з фізичного виховання, а 18,7% взагалі не мали чіткої уяви про шляхи розв'язання проблеми. Уточнення останнього засвідчило, що цим відзначалися вчителі, стаж роботи яких склав 1–3 роки.

Вивчення впродовж одного навчального року чотирьох спортивних ігор не призводить до належного рівня технічної підготовленості п'ятикласників у кожній з них. Насамперед це пов'язано з недостатньою для вирішення цього завдання кількістю уроків фізичної культури, оскільки на фоні великої кількості навіть базових прийомів для доведення їх оволодіння на рівні навички необхідно щонайменше декілька уроків. При цьому вивчення нового, складнішого прийому, на переконання 57,5% експертів, необхідно розпочинати тільки після опанування учнями попереднього, менш складного за технікою прийому.

Результатом зазначеного є недостатній для якісної ігрової діяльності рівень технічної підготовленості п'ятикласників у вивчених спортивних іграх: 61,2% учителів оцінює його як середній, 21,2% – як нижчий від середнього, 7,5% – як низький. Разом із тим тільки 16,2% учителів не підтримує організаційно-методичне положення щодо вивчення п'ятикласниками трьох-чотирьох спортивних ігор упродовж навчального року, тоді як більшість (60%) підтримує, 17,5% воно задовольняє частково.

Конкретизація цього питання, а саме про ставлення вчителів до вивчення п'ятикласниками однієї спортивної гри впродовж одного навчального року, засвідчила такий поділ думок: 40% опитаних поставилися до пропозиції позитивно, тоді як 48,75% – негативно, решта не змогла дати конкретної відповіді.

Водночас відповідь на детекторне питання засвідчило загалом позитивне ставлення вчителів до пропозиції концентровано вивчати розділи програмного матеріалу, які йдуть один за одним серіями: 63,75% респондентів позитивно сприйняли цю ідею, 13,75% не змогли визначитися з відповіддю й тільки 22,5% сприйняли її негативно.

Що стосується пріоритетності спортивних ігор серед п'ятикласників, то тут отримані дані засвідчили значну перевагу футболу над іншими пропонованими спортивними іграми – на думку 96,2% учителів учні надають перевагу саме цій спортивній грі. Водночас, на думку 62,5% учителів високим є інтерес учнів до волейболу, 56,2% вважають, щодо баскетболу, а інші запропоновані спортивні ігри (гандбол, теніс, хокей) мало приваблюють п'ятикласників.

Отже, розглянуті організаційно-методичні положення програми фізичного виховання учнів основної школи необхідно вдосконалювати, а одним із можливих варіантів є перегляд віку, з якого можна починати вивчення певної з визначених цією програмою спортивних ігор та уточнення ефективності підходу, що передбачає вивчення однієї спортивної гри впродовж одного навчального року.

Висновки

1. Реалізація визначеного програмою фізичної культури учнів основної школи організаційно-методичного положення щодо вивчення п'ятикласниками впродовж навчального року чотирьох спортивних ігор відзначається суттєвими недоліками, насамперед в аспекті моторної щільності таких уроків, рівня оволодіння прийомами кожної гри, створення належної зацікавленості учнів до такого виду рухової діяльності у зв'язку з останнім.

2. Дані експертних оцінок учителів фізичної культури свідчать, що одним зі шляхів розв'язання означеної проблеми є перегляд підходу до реалізації навчального матеріалу зі спортивних ігор, а саме вивчення на уроках однієї з чотирьох визначених програмою ігор упродовж одного навчального року й збільшення на цій основі відповідної ігрової діяльності.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на визначення педагогічних умов реалізації методики навчання п'ятикласників прийомам гри у волейбол з урахуванням отриманих даних, результатів наукових праць у досліджуваному напрямі та власного практичного досвіду.

1. Бейба Л. Баскетбол в дитячих садочках та початкових класах школи : [метод. рекоменд.] / Л. Бейба. – Дрогобич : КОЛО, 2003. – 22 с.
2. Колоскова Н. А. Застосування елементів баскетболу в системі фізичного виховання дітей 5–6 років / Н. А. Колоскова // Матеріали Всеукраїнської конференції, присвяченої процесу фізичного виховання в системі освіти. – К. ; Тернопіль, 1997. – С. 44–45.
3. Комплексная программа физического воспитания учащихся 1–11 классов общеобразовательной школы. – М. : Просвещение, 1985. – 72 с.
4. Комплексні програми середньої загальноосвітньої школи : Фізична культура. 1–11 класи. – К., 1993. – 64 с.
5. Максимів Г. З. Технологія навчання гри в баскетбол учнів загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. : спец. 24.00.02 “Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення” / Г. З. Максимів. – Л., 2007. – 20 с.
6. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи // Фізичне виховання в школі. – 2009. – № 4. – С. 4–49.
7. Основи здоров'я і фізична культура : програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1–11 класи. – К. : Початкова школа, 2001. – 112 с.
8. Платонов В. Н. Подготовка юного спортсмена : [навч. посіб.] / В. Н. Платонов, К. П. Сахновский. – К. : Радянська школа, 1988. – 288 с.
9. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Фізична культура. 5–12 класи. – Ірпінь : Перун, 2005. – 272 с.
10. Програма з фізичного виховання для ЗОШ I–III ступенів. – К., 1998. – 64 с.
11. Программа физического воспитания учащихся 1–11 классов, основанная на одном виде спорта (баскетбол) / Литвинов Е. Н., Виленский М. Я., Туркунов Б. И. – М., 1996. – 58 с.
12. Сарапкин А. Л. Эффективность применения различных методических подходов в обучении техники баскетбола детей 8–11 лет на этапе начальной спортивной подготовки / А. Л. Сарапкин // Физическое воспитание студентов творческих специальностей : [сб. науч. тр. / под ред. Ермакова С. С.]. – Х., 2003. – № 7. – С. 48–53.
13. Сотник О. Особливості добору юних баскетболістів / О. Сотник // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць у галузі фізичної культури і спорту. Вип. 7 : у 3 т. – Л. : Українська технологія, 2003. – Т. 3. – С. 49–52.
14. Чуча Ю. И. Отбор и подготовка баскетболистов : [учеб. пособ.] / Ю. И. Чуча. – Х. : ХПИ, 1996. – 204 с.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Презлята Г.В.

УДК 373.3.015.311.091.26:613

Олена Березкіна, Олексій Біліченко

ББК 51.204.0+74.267.5-22

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ Й ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА
МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАТЬ
ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ХАРАКТЕРУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

Автори статті знайомлять читачів з методикою формування системи теоретичних знань валеологічного характеру в процесі фізкультурної освіти молодших школярів, яка сприятиме розширенню обсягу й систематизації якості знань у сфері фізкультурних та валеологічних знань і базується на використанні визначених методичних підходів.

Ключові слова: *знання валеологічного характеру, чинники розвитку, світоглядні уявлення, теорії тестування, фізичні кондиції та руховий розвиток.*

Авторы статьи знакомят читателей с методикой формирования системы теоретических знаний валеологического характера в процессе физкультурного образования младших школьников, которое будет способствовать расширению объема и систематизации качества знаний в сфере физкультурных и валеологических знаний и базируется на использовании определенных методических подходов.

Ключевые слова: *знания валеологического характера, факторы развития, мировоззренческие представления, теории тестирования, физические кондиции и двигательное развитие.*